

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Võnsi männiku kaitse alt väljaarvamine“
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse määrus „Võnsi männiku kaitse alt väljaarvamine“ on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse seoses [redacted] kaitse alla võtmisega kaitse alt välja Võnsi männiku kaitseala, mis asub Harju maakonnas Kuusalu vallas Kuusalu külas ja tunnistatakse kehtetuks otsus, millega võeti kaitseala kaitse alla. Ala looduskaitse alt väljaarvamise kaotatakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti piir ja kaitsekord.

Kaitstava loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel kohaldatakse *LKS* § 13 lõike 1 kohaselt *LKS* §-des 8 ja 9 sätestatut.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna liigikaitse büroo liigikaitse peaspetsialist Marii Leinberg (tel 5699 3062, e-post marii.leinberg@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna liigikaitse büroo juhataja Marju Erit (tel 5649 6373, e-post marju.erit@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee).

2. Eelnõu sisu, kaitse alt välja arvamise põhjendus

Võnsi männik on kaitse alla võetud enne Eesti Vabariigi taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsusega. Võnsi männik (KLO1000429) on kaitse alla võetud Harju rajooni RSN Täitevkomitee 29.12.1981. a otsuse nr 258 „Harju rajoonis asuvate riikliku kaitse alla kuuluvate kohaliku tähtsusega objektide kinnitamisest“ lisa 4 punktiga 10. Alal puudub *LKS*-kohane kaitse-eeskiri, kehtib *LKS*-järgne piirangvööndi režiim.

Eesti Vabariigi taasiseseisvumise järel võeti kõik seni kaitse all olnud objektid riikliku kaitse alla. Tulenevalt Ülemnõukogu 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta“ kehtestamine“ punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990. a looduse kaitse ja kasutamisega seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. a, Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta“ kehtivus.

LKS § 91 lõige 1 kohaselt enne selle seaduse jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seaduse alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni, kuid mitte kauemaks kui 2023. aasta 1. maini.

LKS § 7 kohaselt on kaitse alla võtmise, sealjuures ka kaitse jätkamise eelduseks loodusobjekti ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus, rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus või kui see on vajalik nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) või Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) rakendamiseks.

Arvestades LKS § 8 lõiget 4 võib jätta loodusobjekti kaitse alla võtmata või loobuda objekti kaitsest, kui see ei ole otstarbekas. Otstarbekuse korral hinnatakse eelkõige seda, kas on olemas alternatiivseid meetmeid, mis aitaksid loodusobjekti ohustavaid tegureid vähendada või vältida.

LKS § 13 lõikest 1 tulenevalt kohaldatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel sama seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. LKS § 10 lõike 1 kohaselt võtab kaitseala kaitse alla Vabariigi Valitsus ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti Vabariigi Valitsus. Kehtetuks tunnistatakse kõik kaitseala kaitse alla võtmist puudutavate otsuste vastavad osad.

Võnsi männiku kaitse alt väljaarvamise otsuse tegemisel analüüsiti esmalt seda, kas loodusobjektil on jätkuvalt olemas kaitse alla võtmise eeldused, ja seejärel, kas kaitse jätkamine kaitstava loodusobjektina nende eelduste säilitamiseks on vajalik.

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Võnsi männiku kaitseala on loodud 1981. aastal Antsülusjärve perioodist pärineva rannavalli idaservas kasvava keskmiselt 20 m kõrguse puistu kaitseks. Kunagi lagedal vallil kasvavad männid on jändrikud, meenutades rannamände. Puude vanus on vahemikus 180-240 a. Noorimad männid on 100-aastased. Paiguti tihedas alusmetsas kasvab pihlakas, magesõstar ja kadakas; puurindes leidub ka kuuske. Kaitseala pindala on 8 ha.

Võnsi männikus [redacted] Võnsi männikus on dokumenteeritud alates 2012. aastast. Seisuga 26.07.2022 on [redacted]

[redacted] Keskkonnaagentuuri [redacted] Vastavalt LKS § 48 lõikele 2 tagatakse kõikide [redacted] ja EELIS-es registreeritud elupaikade kaitse kaitsealade, hoiualade või püsielupaikade moodustamisega. Seega oli LKS § 48 lg 2 täitmiseks vajalik [redacted] kaitse alla võtmine. [redacted]

Võnsi männiku kaitsekorda ei ole seni uuendatud. Sealne piiranguvööndi kaitsekord ei olnud ohualtis seisus [redacted] ning otstarbekas oli praeguse aja teadmistest lähtuvalt moodustada Võnsi männiku kaitseala asemel [redacted] ja kehtestada [redacted] sihtkaitsevööndi kaitsekord.

¹ Kaitsealuste liikide kaitstuse hindamine 2022, registreeritud keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 06.04.2022 kirjana nr 7-9/22/3438-2.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Võnsi männiku võimalikuks ohuteguriks on metsaraie, mis võib põhjustada männiku vanuselise koosluse muutust ning lisaks kanakulli elupaiga kadu.

Võnsi männik tunnistatakse pärast [redacted] kehtetuks, mis tähendab, et alal saab olema tõhusam kaitsekord varasemaga võrreldes, mis kaitseb paremini nii männikut kui [redacted] elupaika ning lisaks on [redacted] kaitsealusest männikust suurema elupaiga säilimine.

[redacted] kaitse tagamisel on oluliseks teabeallikaks [redacted] pindalaline objekt, mis tegevuskava kohaselt peab hõlmama [redacted] Elupaiga pindobjekt ei tohi hõlmata liigile sobimatut ala (nt noorendik, lagealad, sood, veekogud, ehitised), välja arvatud siis, kui nende alade pindala on väike (alla 1 ha) ning nende väljalõikamine killustab liigselt elupaika. [redacted] lähemal kui 150 m asuv alla 1 ha suurune sobimatu ala arvatakse reeglina elupaiga koosseisu, et tagada häirimatus, ning pesast kaugemal asuvad ja suuremad sobimatud alad piiritletakse elupaigast välja. Elupaiga piiritlemisel järgitakse otstarbeka piiritlemise põhimõtteid ehk võimalusel kasutatakse maksimaalselt olemasolevaid teid, sihte, katastri- ja eraldistepiire.

Tegevuskava kohaselt koosneb [redacted] sihtkaitsevööndist ning vajadusel ka piiranguvööndist. Sihtkaitsevööndi eesmärk on tagada sobiva [redacted] säilimine ning [redacted] ning see piiritletakse reeglina vastavalt eeltoodud pindalalise elupaigalaigu kaardistamise põhimõtetele. Kui sihtkaitsevöönd ei suuda piisavalt tagada [redacted] tuleb sobiva pesitsuspuistuga piirnev noorem mets kaasata [redacted], järgides metsaeraldisi või looduslikke piire. Piiranguvööndi määratlemisel tuleb arvesse võtta ka tema võimalikku funktsiooni [redacted] kaitse tormikahjustuste eest, iseäranis tuleb vältida [redacted] potentsiaalset avamist läänetuultele.

[redacted] ning asub kogu ulatuses eramaal. [redacted] kattub suurel määral kaitsealuse Võnsi männikuga, mis on käesoleval hetkel uuendamata kaitsekorruga ala, st alal puudub LKS kohane kaitse-eeskiri. [redacted] jääb välja ca 0,5 ha Võnsi männiku ala, mis on enamjaolt lage ala ja mille kaitsemine ei ole otstarbekas. [redacted] oli vajalik, sest Võnsi männiku piiranguvööndi kaitsekord ei taganud [redacted] piisavat kaitset ja lisaks on [redacted] vajalik kaitsealusest männikust suurema elupaiga säilimine.

3. Menetluse kirjeldus

Ajavahemikul 11.-19.05.2020 teavitas Keskkonnaamet kõiki menetlusosalisi 2020. aasta VTK-st. Vastuväiteid, küsimusi ja põhjendatud ettepanekuid esitas 21 menetlusosalist, kusjuures

² Kanakulli (*Accipiter gentilis*) kaitse tegevuskava (kinnitatud 2022) - <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/looduskaitse/liigikaitse#linnud>

sisulisemalt puudutasid vastuväited, küsimused ja põhjendatud ettepanekud 12

seoses tuli tagasiside mõlema kinnistu maaomanikult, mida hõlmab. maaomanik oli resoluutselt vastu laiendamise kavatsusele järgmiste põhjendustega: haige ja varisemisohtlik mets vajab uuendamist; kinnistu on saadud päranduseks vanaisalt, kes selle looduskaitse alla lasi panna, pärijatele tahetakse jätta noor, kasvujõuline mets, kus saab olema rikkam elukeskkond kui praegu; ala võsastub kiiresti ja männid kuivavad kasvavas tempos, mets kaotab nii keskkondlikku kui ka majanduslikku väärtust. Keskkonnaamet ettepanekuga ei arvestanud. Keskkonnaamet selgitas Võnsi männiku uuendamata kaitsekorraga ala asemel loomise vajadust. Selgitati, et looduse mitmekesisuse kaitse seisukohalt on nn üleseisnud puistud väga väärtuslikud ning ei ole alust arvata, et selline mets oleks haige ja varisemisohtlik ning vajaks uuendamist, väljakujunenud metsakooslustes on liikide mitmekesisus reeglina suurem kui noores või keskealises metsas. Maaomanikule selgitati, et piiranguvööndis ei ole võsa eemaldamine keelatud ja sihtkaitsevööndis saab püsielupaiga valitseja nõusolekul vajadusel kujundusraieid teha. Teavitati kompensatsioonimeetmetest. maaomanik avaldas esmalt soovi maa vahetuseks ja soovis teada, kuidas leitakse kinnisasja väärtus ning seejärel teavitas, et soovib teha ettepaneku kogu kinnistu riigile võõrandamiseks. Keskkonnaamet arvestas ettepanekuga. Teavitati maaüksuse riigile omandamisega ja kinnisasja väärtuse hindamisega seonduvast ning muudeti püsielupaiga piire nii, et maaüksus on terves ulatuses (varem oli riba väljas).

4. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Muutused maamaksus, metsatulu vähenemine ja kulu maade omandamiseks moodustamisel ja Võnsi männiku kaitse alt väljaarvamisel on arvesse võetud seletuskirjas arvesse võetud muutused maamaksus, metsatulu vähenemine ja kulu maade omandamiseks on järgnevas kolmes lõigus välja toodud.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt KKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Võnsi männiku piiranguvöönd arvatakse eramaadel ca 7,5 ha sihtkaitsevööndisse ja ca 0,5 ha jääb kaitse alt välja kuna tegemist on enamjaolt lageda alaga, mille kaitsmine ei ole vajalik. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Kuna määrusega arvatakse Võnsi männik kaitse alt välja, kuid samal ajal võetakse kaitse alla, siis määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist alates jõustub nende kinnistute omanikele maamaksusoodustus. Maaomanik, kelle kinnistult arvatakse välja ca 0,5 ha Võnsi männiku enamjaolt lagedat ala, mida ei võeta kaitse alla, hakkab maamaksu maksma vastavalt üldisele korrale. suurusest Võnsi männiku piiranguvööndisse jäävast alast arvatakse ca 7,5 ha sihtkaitsevööndisse, ca 0,5 ha arvatakse kaitse alt välja. asub lisaks varasemalt kaitseta olnud aladel ca 6,4 ha sihtkaitsevööndis ja ca 1,7 ha piiranguvööndis, laekub maamaksu Kuusalu vallale ligikaudu 31 eurot aastas vähem.

Maa-ameti 2022. aasta tehingute alusel maatulundusmaa keskmise hinna põhjal arvutatud maa

eeldatava omandamise hind, arvestades sihtkaitsevööndite (sh piiranguvööndi muutumine sihtkaitsevööndiks) pindala on Kuusalu vallas 108 492 eurot (7805,19 eurot/ha).

Eramaadel saamata jääva puidutulu arvutamise aluseks on võetud Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutati keskmine eeldatav aastane tootlus. Selle järgi on saamata jääv puidutulu sihtkaitsevööndis 134 eurot/ha ja piiranguvööndis 72 eurot/ha aastas. Käesoleva määrusega tsoneeritakse erametsa piiranguvööndist ca 7,5 ha ja seni kaitseta metsa ca 6,4 ha sihtkaitsevööndisse ning seni kaitseta metsa piiranguvööndisse ca 1,7, seega on saamata jääva puidutulu hinnanguline väärtus eramaal 1445 eurot aastas.

Kaitse alt välja arvatav Võnsi männik ei kuulu Natura 2000 võrgustikku. Alale ei jää poollooduslikke kooslusi, alal asub [REDACTED].

Määruse jõustumisel on positiivne mõju loodus- ja elukeskkonnale, kaitstavate liikide ja elupaikade seisund paraneb, puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu kooskõlastati teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (toimiku nr 22-1519). Maaeluministerium kooskõlastas eelnõu märkusega:

Märkus	Kommentaar
Õigusakti volitusnormina viidatud LKS § 10 lõige 6 on volitusnorm ministri määruse kehtestamiseks.	Korrigeeritud.

Siseministerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, Kaitseministerium ja Rahandusministerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta ning teised ministeriumid kooskõlastasid eelnõu vaikimisi.